EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

17. detsember 2009 *

Kohtuasjas C-227/08,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Audiencia Provincial de Salamanca (Hispaania) 20. mai 2008. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 26. mail 2008, menetluses

Eva Martín Martín

versus

EDP Editores SL,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees A. Tizzano esimese koja esimehe ülesannetes (ettekandja), kohtunikud A. Borg Barthet ja M. Ilešič,

* Kohtumenetluse keel: hispaania.

kohtujurist: V. Trstenjak,
kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 12. märtsi 2009. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– EDP Editores SL, esindaja: *abogado* J. M. Sanchez Garcia,

– Tšehhi valitsus, esindaja: M. Smolek,

– Hispaania valitsus, esindajad: B. Plaza Cruz ja J. López-Medel Bascones,

– Austria valitsus, esindaja: C. Pesendorfer,

– Euroopa Komisjon, esindajad: R. Vidal Puig ja W. Wils,

olles 7. mai 2009. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb nõukogu 20. detsembri 1985. aasta direktiivi 85/577/EMÜ tarbija kaitsmise kohta väljaspool äriruume sõlmitud lepingute korral (EÜT L 372, lk 31; ELT eriväljaanne 15/01, lk 262; edaspidi „direktiiv") artikli 4 tõlgendamist.

2 See taotlus esitati kohtuvaidluses EDP Editores SL-i (edaspidi „EDP") ja E. Martín Martíni vahel seoses viimati nimetatu keeldumisega täita kohustusi, mille ta oli võtnud tema elukohas EDP esindajaga sõlmitud lepingule alla kirjutades.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigus

3 Direktiivi põhjendustes 4–6 on märgitud:

„[…] väljaspool ettevõtja äriruume sõlmitud lepingute tunnusjooneks on asjaolu, et läbirääkimised lepingu sõlmimiseks algatab üldjuhul ettevõtja ning tarbija ei ole

nendeks valmistunud ega tea neid oodata; tarbijal puudub sageli võimalus pakkumise kvaliteeti ja hinda muude pakkumistega võrrelda; […]

tarbijale tuleks anda õigus vähemalt seitsme päeva jooksul leping tühistada, et võimaldada tal hinnata lepingust tulenevaid kohustusi;

tuleks võtta asjakohased meetmed tagamaks, et tarbijale teatatakse kirjalikult kõnealusest järelemõtlemisajast; […].”

4 Direktiivi artikli 1 lõikes 1 on sätestatud:

„Käesolevat direktiivi kohaldatakse lepingute suhtes, mille alusel ettevõtja tarnib tarbijale kaupa või osutab teenuseid ning mis on sõlmitud:

[…]

– ettevõtja külastuse ajal

i) selle tarbija või mõne teise tarbija koju,

[…]

kusjuures külastus ei toimu tarbija selgesti väljendatud kutsel.”

5 Direktiivi artikli 4 kohaselt:

„Artikliga 1 reguleeritavate tehingute puhul peavad ettevõtjad andma tarbijale kirjalikult teada, et tarbijal on õigus leping tühistada artikliga 5 sätestatud aja jooksul, ning esitama selle isiku nime ja aadressi, kelle poole kõnealust õigust kasutades pöörduda.

Teade peab sisaldama kuupäeva ja lepingu kindlaksmääramist võimaldavaid üksikasju. Teade antakse tarbijale:

a) artikli 1 lõikega 1 sätestatud juhul lepingu sõlmimise ajal;

[…]

Liikmesriigid tagavad, et nende siseriiklikes õigusaktides on vajalikud tarbijakaitse-meetmed juhtudeks, kui käesolevas artiklis nimetatud teavet ei esitata.”

6 Direktiivi artikli 5 kohaselt:

„1. Tarbija võib siseriiklike õigusaktidega sätestatud korras loobuda võetud kohustusest, saates asjakohase teate vähemalt seitsme päeva jooksul alates artiklis 4 nimetatud teate kättesaamisest. […]

2. Teatamine vabastab tarbija kõigist ülesöeldud lepinguga seotud kohustustest."

7 Direktiivi artiklis 8 on sätestatud:

„Käesolev direktiiv ei takista liikmesriike vastu võtmast või säilitamast tõhusamaid tarbijakaitsesätteid direktiiviga reguleeritavas valdkonnas."

Siseriiklik õigus

8 Direktiiv võeti Hispaania õigusesse üle 21. novembri 1991. aasta seadusega 26/1991 väljaspool ettevõtja äriruume sõlmitud lepingute kohta (*Boletín Oficial del Estado* (*BOE*), nr 283, 26.11.1991).

9 Nimetatud seaduse artiklis 3 on ette nähtud:

„1. Artiklis 1 käsitatud leping või lepinguline pakkumus tuleb koostada kirjalikult kahes eksemplaris ning sellele tuleb lisada lepingust taganemise avaldus; tarbija peab lepingule lisama omakäeliselt kuupäeva ja allkirja.

2. Lepingus peab tarbija allkirja jaoks ettenähtud koha vahetus läheduses olema nähtaval moel selge ja täpne viide sellele, et tarbijal on õigus taganeda nõustumusest, ning taganemise tingimustele ja tagajärgedele.

3. Lepingust taganemise avaldus peab selgelt nähtaval moel sisaldama sõnu „lepingust taganemise avaldus" ja sellel peab olema märgitud selle isiku nimi ja kontaktandmed, kellele nimetatud avaldus saata, ja lepingu ning selle poolte identifitseerimist võimaldavad andmed.

4. Kui lepingule on alla kirjutatud, annab ettevõtja või tema esindajana tegutsev isik tarbijale ühe lepingu eksemplaridest ja lepingust taganemise avalduse.

5. Ettevõtja peab tõendama nimetatud artiklis ette nähtud kohustuste täitmist."

10 Seaduse 26/1991 artikkel 4 reguleerib sama seaduse artiklis 3 loetletud nõuete eiramise tagajärgi ja sätestab:

„Tarbija võib nõuda eelmises artiklis sätestatud nõudeid eirates sõlmitud lepingu või tehtud pakkumuse tühistamist.

Ettevõtja ei saa ühelgi juhul sellele tühisuse alusele tugineda, välja arvatud juhul, kui nõudeid on eiranud üksnes tarbija."

11 Sama seaduse artikli 9 kohaselt:

„Käesoleva seadusega tarbijale antud õigustest ei ole võimalik loobuda. Sellele vaatamata loetakse kehtivaks lepingusätted, mis on tarbijale soodsamad."

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

12 Eva Martín Martín allkirjastas 20. mail 2003 oma kodus EDP esindajaga lepingu, mille esemeks oli 15 raamatu, 5 DVD ja DVD-mängija ost. Nimetatud kaubad toimetati talle kätte 2. juunil 2003.

13 Kuna EDP tarnitud kauba eest tasu ei saanud, esitas ta Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Salamancale avalduse maksekäsu kiirmenetluse algatamiseks Eva Martín Martíni suhtes, taotledes 1 861,52 euro ja seaduses sätestatud viivitusintresside tasumist.

14 Kostja, keda kohustati 14. juuni 2007. aasta otsusega nõutud summat tasuma, esitas apellatsioonkaebuse Audiencia Provincial de Salamancale.

15 Audiencia Provincial de Salamanca leiab eelotsusetaotluses, et oleks võimalik tuvastada kõnealuse lepingu tühisus, kuna kostjat ei teavitatud nõuetekohaselt tema õigusest taganeda nõustumusest seitsme päeva jooksul alates kauba kättesaamisest ning selle õiguse teostamise tingimustest ja tagajärgedest. Nimetatud kohus märgib sellegipoolest, et E. Martín Martín ei ole esimese astme kohtus ega apellatsioonimenetluses esitanud ühtegi väidet tühistamise taotlemiseks.

16 Kuid arvestades asjaolu, et seaduse 26/1991 artikli 4 kohaselt on nõutud, et tarbija taotleks lepingu tühisuse tuvastamist, kui selle sõlmimisel rikuti sama seaduse artiklis 3 kehtestatud nõudeid, ning Hispaania õiguses reguleerib tsiviilmenetlust nn dispositiivsuse põhimõte (*principio de rogación*), mille kohaselt ei saa kohus omal algatusel hinnata neid asjaolusid, tõendeid või nõudeid, mida pooled ei ole esitanud, tekkis Audiencia Provincial de Salamancal küsimus, kas ta peab selleks, et otsustada esimeses astmes tehtud kohtuotsuse üle, võtma arvesse üksnes põhjendusi, mille pooled esitasid vastulause- ja apellatsioonimenetluses, või lubavad direktiivi sätted tal siiski teha omal algatusel otsuse lepingu võimaliku tühisuse kohta.

17 Neil asjaoludel otsustas Audiencia Provincial de Salamanca menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

Kas EÜ artiklit 153 koosmõjus EÜ artiklitega 3 ja 95 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta [välja kuulutatud Nice'is 7. detsembril 2000 (EÜT C 364, lk 1)] artikliga 38 ja [direktiiviga], eelkõige selle artikliga 4, tuleb tõlgendada nii, et selle kohaselt võib esimeses astmes tehtud otsuse peale esitatud apellatsioonkaebuse üle otsustav kohus tuvastada omal algatusel eelnimetatud direktiivi kohaldamisalasse kuuluva lepingu tühisuse, kuigi kostjast tarbija ei viidanud lepingu tühisusele kordagi maksekäsu kiirmenetluse raames esitatud vastuväites, kohtuistungil ega apellatsioonkaebuses?

Eelotsuse küsimus

18 Audiencia Provincial de Salamanca soovib oma küsimusega sisuliselt teada, kas direktiivi artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et selle alusel on siseriiklikul kohtul lubatud leida omal algatusel, et nimetatud sätet on rikutud, ja tuvastada selle direktiivi kohaldamisalasse kuuluva lepingu tühisuse sel põhjusel, et tarbijat ei ole teavitatud tema taganemisõigusest, kuigi see tarbija ei ole pädevates siseriiklikes kohtutes kordagi lepingu tühisusele tuginenud.

19 Sellele küsimusele vastamiseks tuleb alustuseks meenutada, et ühenduse õigus ei nõua põhimõtteliselt siseriiklikelt kohtutelt, et nad tõstataksid omal algatusel väite ühenduse õigusnormide rikkumise kohta, kui sellise väite analüüsimisel oleksid kohtud kohustatud väljuma vaidluse piiridest, mille pooled on määratlenud, tuginedes muudele faktidele ja asjaoludele kui nendele, millele pool, kes on selliste sätete kohaldamisest huvitatud, on oma nõude rajanud (vt selle kohta eelkõige 14. detsembri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-430/93: Van Schijndel ja van Veen, EKL 1995, lk I-4705, punkt 22, ning 7. juuni 2007. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-222/05–C-225/05: van der Weerd jt, EKL 2007, lk I-4233, punkt 36).

20 Niisugust siseriikliku kohtu pädevuse piirangut õigustab põhimõte, et kohtumenetluses kuulub initsiatiiv pooltele ning järelikult saab kohus omal algatusel tõstatada uusi väiteid ainult erandjuhtudel, kui avalik huvi seda nõuab (vt eespool viidatud kohtuotsus Van Schijndel ja van Veen, punkt 21, ning eespool viidatud kohtuotsus van der Weerd jt, punkt 35).

21 Seetõttu tuleb esmalt kindlaks määrata, kas võib järeldada, et põhikohtuasjas vaidluse all olev ühenduse õigusnorm ehk direktiivi artikkel 4 põhineb avalikul huvil.

22 Sellega seoses on oluline märkida, et nagu tuleneb eelkõige direktiivi põhjendustest 4 ja 5, on direktiivi eesmärk kaitsta tarbijat väljaspool ettevõtja äriruume lepingute sõlmimisele omaste ohtude eest (10. aprilli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-412/06: Hamilton, EKL 2008, lk I-2383, punkt 32), sest nende lepingute tunnusjooneks on asjaolu, et läbirääkimised lepingu sõlmimiseks algatab üldjuhul ettevõtja ning tarbija ei ole selliseks müügiks kuidagi valmistunud, võrreldes näiteks erinevate saadaolevate pakkumiste kvaliteeti ja hinda.

23 Direktiivis on tagatud tarbijakaitse just sellisest tasakaalu puudumisest lähtudes, kehtestades kõigepealt tarbijale taganemisõiguse. See õigus on nimelt mõeldud kompenseerima ebasoodsat olukorda, milles on tarbija väljaspool äriruume tehtava tehingu tõttu, andes talle võimaluse vähemalt seitsme päeva jooksul hinnata lepingust tulenevaid kohustusi (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Hamilton, punkt 33).

24 Tarbijakaitse tugevdamiseks olukorras, mida tarbija ei tea oodata, on direktiivi artiklis 4 lisaks nõutud, et ettevõtja annab talle kirjalikult teada, et tal on õigus lepingust taganeda, ja selle õiguse kasutamise tingimustest ja viisist.

25 Lõpuks tuleneb direktiivi artikli 5 lõikest 1, et kõnealust seitsmepäevast miinimumaega tuleb hakata arvestama sellest ajast, kui tarbija on saanud ettevõtjalt vastava teabe. Nagu Euroopa Kohus on varem täpsustanud, on aegumise põhjenduseks järeldus, et kui tarbija ei ole taganemisõigusest teadlik, ei ole tal võimalik seda kasutada (13. detsembri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-481/99: Heininger, EKL 2001, lk I-9945, punkt 45).

26 Teisiti öeldes ei eelda direktiiviga kehtestatud kaitsekord mitte üksnes seda, et tarbijal nõrgema poolena on õigus lepingust taganeda, vaid ka seda, et ta saab oma õigusest teada sõnaselge kirjaliku teate kaudu.

27 Seega tuleb tõdeda, et direktiivi artiklis 4 seatud teavitamiskohustusel on keskne tähtsus direktiivi üldises ülesehituses, sest nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 55 ja 56 märkis, on see taganemisõiguse tegeliku kasutamise ning järelikult ka sellise tarbijakaitse kasuliku mõju peamine tagatis, mida ühenduse seadusandja soovis.

28 Niisugune säte põhineb seega avalikul huvil, mis võib käesoleva kohtuotsuse punktis 20 meenutatud kohtupraktika tähenduses õigustada siseriikliku kohtu aktiivset sekkumist, et tasandada tarbija ja ettevõtja vahelist ebavõrdsust väljaspool äriruume sõlmitavate lepingute puhul.

29 Neil asjaoludel tuleb tõdeda, et kui tarbijat ei ole nõuetekohaselt teavitatud tema taganemisõigusest, võib kohtuasja lahendav siseriiklik kohus omal algatusel leida, et on rikutud direktiivi artiklis 4 kehtestatud nõudeid.

30 Olles eeltoodu kindlaks määranud, tuleb Audiencia Provincial de Salamanca esitatud küsimusele vastamiseks teiseks täpsustada kirjeldatud rikkumise võimalikke tagajärgi, täpsemalt seda, kas kohtuasja lahendaval siseriiklikul kohtul on võimalik tuvastada kõnealust teavitamiskohustust rikkudes sõlmitud lepingu tühisus.

31 Selle kohta on Euroopa Kohus täpsustanud, et kuigi direktiivi artikli 4 kolmanda lõigu kohaselt on liikmesriikide ülesanne reguleerida teavitamiskohustuse rikkumise tagajärgi, tuleb isikutevahelisi vaidlusi lahendavatel siseriiklikel kohtutel tõlgendada siseriiklike õigusnormide kogumit niivõrd kui võimalik vastavalt direktiivi sõnastusele ja eesmärgile, et jõuda lahenduseni, mis on kooskõlas direktiivi eesmärgiga (vt selle kohta eelkõige 25. oktoobri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-350/03: Schulte, EKL 2005, lk I-9215, punktid 69, 71 ja 102).

32 Sellega seoses tuleb esiteks märkida, et mõiste „vajalikud tarbijakaitsemeetmed", millele on osundatud direktiivi artikli 4 kolmandas lõigus, jätab siseriiklikele ametiasutustele kaalutlusruumi teabe edastamata jätmise tagajärgede kindlaksmääramisel, tingimusel, et hindamisruumi kasutamisel järgitakse direktiivi peaeesmärki, et tagada tarbijatele määratud kaitse adekvaatsetes tingimustes konkreetse vaidluse asjaolusid arvesse võttes.

33 Teiseks tuleb samuti meenutada, et direktiiviga on läbi viidud minimaalne ühtlustamine, kuna direktiivi artikli 8 kohaselt ei takista see liikmesriike vastu võtmast või säilitamast tõhusamaid tarbijakaitsesätteid direktiiviga reguleeritavas valdkonnas (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Hamilton, punkt 48).

34 Neil asjaoludel tuleb tõdeda, et sellist meedet, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohtu kirjeldatu, millega tuvastatakse vaidlusaluse lepingu tühisus, võib kvalifitseerida „vajalikuna" artikli 4 kolmanda lõigu mõttes, sest see sanktsioneerib niisuguse

kohustuse rikkumist, mille järgimine on oluline tarbija soovi kujunemisel ja ühenduse seadusandja kavatsetud kaitsetaseme saavutamisel, nagu käesoleva kohtuotsuse punktides 26 ja 27 on märgitud.

35 Lõpetuseks tuleb täpsustada, et ühelt poolt ei välista toodud järeldus kõnealuse kaitsetaseme saavutamist teistsuguste meetmetega, nagu näiteks lepingust taganemiseks kohaldatavate tähtaegade ennistamine, millega saab anda tarbijale võimaluse kasutada direktiivi artikli 5 lõikest 1 tulenevat õigust. Teiselt poolt võiks siseriiklikul kohtul olla samuti kohustus võtta teatud asjaoludel arvesse tarbija soovi, et asjaomast lepingut ei tühistataks (vt analoogia alusel 4. juuni 2009. aasta otsus kohtuasjas C-243/08: Pannon GSM, EKL 2009, lk I-4713, punkt 33).

36 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi artikliga 4 ei ole vastuolus see, kui siseriiklik kohus tuvastab omal algatusel selle direktiivi kohaldamisalasse kuuluva lepingu tühisuse sel põhjusel, et tarbijat ei teavitatud tema taganemisõigusest, kuigi see tarbija ei ole pädevates siseriiklikes kohtutes kordagi lepingu tühisusele tuginenud.

Kohtukulud

37 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Nõukogu 20. detsembri 1985. aasta direktiivi 85/577/EMÜ tarbija kaitsmise kohta väljaspool äriruume sõlmitud lepingute korral artikliga 4 ei ole vastuolus see, kui siseriiklik kohus tuvastab omal algatusel selle direktiivi kohaldamisalasse kuuluva lepingu tühisuse sel põhjusel, et tarbijat ei teavitatud tema taganemisõigusest, kuigi see tarbija ei ole pädevates siseriiklikes kohtutes kordagi lepingu tühisusele tuginenud.

Allkirjad